

Eduskunnan sivistysvaliokunta
HE 115/2017vp

Lastensuojelun Keskusliiton lausunto hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 5 ja 8 §:n muuttamisesta

Lastensuojelun Keskusliitto kiittää Eduskunnan sivistysvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua varhaiskasvatuksen asiakasmaksulain muuttamisesta.

Lausunnon keskeiset huomiot ja ehdotukset

- Nykyinen suuntaus alentaa varhaiskasvatusmaksuja on kannatettava. Samalla Lastensuojelun Keskusliitto peräänkuuluttaa nykyistä paremmin ennakoitavissa olevaa lapsi- ja perhepolitiikkaa, joka perustuu selkeisiin pitkän aikavälin tavoitteisiin. Myös lainsäädäntömuutosten seurantaan ja arviointiin tulee varata nykyistä enemmän aikaa ja resursseja.
- Varhaiskasvatusta tulee kehittää kokonaisuutena kiinnittäen huomiota paitsi maksupolitiikkaan, myös varhaiskasvatuspalvelujen laatuun ja saatavuuteen.
- On hyvä, että esityksessä on puututtu nykyisen asiakasmaksulain epäkohtaan ja huomioitu erityisesti pienituloiset monilapsiset perheet.
- Yksityisen hoidon tuki ja siihen liittyvät kysymykset tulee ottaa käsittelyyn osana hallituksen esitystä
- Lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena. Varhaiskasvatus on vain yksi, vaikkakin keskeinen, toimintakokonaisuus pikkulapsiperheiden palveluissa ja tukijärjestelmässä. Muun muassa perhevapaajärjestelmä kokonaisuudessaan vaikuttaa vanhempien päätöksiin ja valintoihin.

Lainsäädäntötoimien tulee olla johdonmukaisia ja pohjautua pitkän aikavälin tavoitteisiin sekä tutkittuun tietoon

Lastensuojelun Keskusliitto pitää varhaiskasvatuksen asiakasmaksulakiin esitettyjen muutosten suuntaa kannatettavana. Muutosten avulla voidaan edistää kaikkien, erityisesti pienituloisten perheiden mahdollisuuksia käyttää varhaiskasvatuspalveluja. Tämä lisää lasten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistua varhaiskasvatukseen. **Lastensuojelun Keskusliitto ei kuitenkaan pidä hyvänä nykyistä suuntausta tehdä muutoksia pienissä osissa ja yksittäin.** Jatkuvat muutokset¹ kuormittavat paitsi kuntia, vaikeuttavat perheiden ennakointimahdollisuuksia heidän pohtiessa muun muassa lasten varhaiskasvatusta koskevia päätöksiä.

¹ Edellisen kerran varhaiskasvatuksen asiakasmaksuja muutettiin 1.3.2017 voimaantulleella lailla

Lastensuojelun Keskusliitto peräänkuuluttaa nykyistä johdonmukaisempaa ja paremmin ennakoitavissa olevaa lapsi- ja perhepolitiikkaa. On keskeistä, että lainsäädäntötoimet perustuvat pitkän aikavälin selkeisiin tavoitteisiin. Myös lainsäädäntömuutosten seurantaan ja arviointiin tulee varata nykyistä enemmän aikaa ja resursseja. Kuntien mahdollisuudet järjestää laadukasta varhaiskasvatusta eivät saa heiketä muun muassa maksualennusten myötä.

Maksujen ohella huomiota varhaiskasvatuksen laatuun ja saatavuuteen

Vaikkakin erilaisten kannustinloukkujen purkaminen on tärkeää, ei maksupolitiikka voi olla ainut tai keskeisin keino ohjata perheitä käyttämään varhaiskasvatuspalveluja nykyistä enemmän. Tutkimukset osoittavat, että **varhaiskasvatukseen osallistumisen myönteiset vaikutukset voivat toteutua vain laadukkaassa varhaiskasvatuksessa.** Tästä näkökulmasta varhaiskasvatuksen henkilöstön esille nostama keskustelu alan työoloista on hyvin huolestuttavaa.

On selvää, että **varhaiskasvatuksen laatu vaikuttaa myös vanhempien valintoihin.** Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen perhevapaatutkimukseen pohjautuvan selvityksen mukaan äidin arvio varhaiskasvatuksen laadusta on yhteydessä siihen, kuinka pitkään hän on kotona kotihoidon tuen turvin². Tutkimuksen perusteella myös tiedetään, että **varhaiskasvatusta ei aina ole saatavilla siinä laajuudessa tai muodossa kuin sille olisi tarvetta tai mikä olisi vanhempien toive³.** Samoin merkityksellistä on se, **miten perheille kerrotaan varhaiskasvatuksesta lapsiperheiden muissa palveluissa, kuten neuvolassa.** Nämä ovat kysymyksiä, joihin on syytä kiinnittää huomiota myös valtakunnan tasolla.

Käytännössä **perheiden valintaa ohjaavat myös kuntien erilaiset ratkaisut palvelujen järjestämisessä sekä vallitsevat asenteet varhaiskasvatusta kohtaan.** Varhaiskasvatuksen järjestämisen kannalta on merkityksellistä, nähdäänkö se osana lapsen oppimispolkua vai onko keskiössä vanhempien työssäkäynnin mahdollistamiseen liittyvät kysymykset⁴. Monista tekijöistä johtuen varhaiskasvatuksen osallistumisaste vaihtelee alueellisesti jopa lähes 20 prosenttia⁵. **Alueellinen eriarvoisuus** ja erojen mahdollinen kasvaminen osan kunnista lähtiessä mukaan muun muassa maksuttoman varhaiskasvatuksen kokeiluihin **on asia, johon on syytä suhtautua vakavasti.**

²Selvityksen mukaan kotona parivuotiasta kuopusta hoitavista äideistä 29 % kertoi syyksi kotihoidon tuen käyttöön sen, että varhaiskasvatuksen laatu ei vastaa hänen toiveitaan. Jos varhaiskasvatuksen laatu ei vastaa äidin toiveita, on hän lähes kolme kertaa todennäköisemmin kotona hoitamassa lasta kotihoidon tuen turvin kuopuksen ollessa parivuotias. Perhevapaatutkimuksen tuloksia: Epäily päivähoiton laadusta voi pidentää äitien kotihoidon tuen käyttöä <https://www.thl.fi/fi/tutkimus-ja-asiantuntijatyo/hankkeet-ja-ohjelmat/perhevapaatutkimus/tuloksia/epailys-paivahoidon-laadusta-voi-pidentaa-aitien-kotihoidon-tuen-kayttoa>

³ Hietämäki, Johanna ym. (2016) Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 24/2017 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-869-2.pdf

⁴ Karila, Kirsti ym. (2017) Varhaiskasvatuksen järjestämisen puhekehykset kunnissa. Yhteiskuntapolitiikka (82) https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135411/YP1704_Karilaym.pdf?sequence=1

⁵ VN: Valtioneuvosto: Luonnos hallituksen esitykseksi Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi varhaiskasvatuslain 11 a ja 11 b §:n muuttamisesta, 2015.

Pienituloiset monilapsiset perheet huomioitu aiempaa paremmin

On tärkeää, että **esityksessä on puututtu nykyiseen asiakasmaksulakiin jääneeseen epäkohtaan ja huomioitu erityisesti pienituloiset ja monilapsiset perheet siten, että isoimmat maksualennukset kohdistuvat nimenomaan monilapsisiin perheisiin.** Tämä on toteutettu korottamalla tulorajoja sekä kasvattamalla sisaralennusta toisen lapsen osalta⁶.

Muutokset eivät kuitenkaan kohdennu yhdenvertaisesti kaikenkokoisiin perheisiin. Nelihenkisissä perheissä maksun suuruuteen vaikuttavien kuukausitulojen yläraja ei nouse aiemmasta ja näin keskituloinen nelihenkinen perhe maksaa edelleen ylintä varhaiskasvatusmaksua⁷. Varhaiskasvatusmaksut alenevat tosin nykyiseen verrattuna myös näillä perheillä sisaralennuksen kasvamisen myötä silloin kun perheen kaikki lapset ovat varhaiskasvatuksessa. Joissain tilanteissa maksun suuruus voi kuitenkin vaikuttaa perheen hoitojärjestelyihin. Maksun itsessään ei pidä muodostua kynnykseksi lapsen osallistumiselle varhaiskasvatukseen.

Uhkana varhaiskasvatuspalvelujen eriytyminen nykyisestäään

Lastensuojelun Keskusliitto esittää huolensa varhaiskasvatuspalvelujen eriytymisestä ja esittää, että yksityisen hoidon tuki ja siihen liittyvät kysymykset otetaan käsittelyyn osana hallituksen esitystä.

Asiakasmaksujen muutos vaikuttaa myös yksityisiin varhaiskasvatuspalveluihin. Mikäli yksityiset palveluntuottajat pitävät palvelumaksun nykyisellä tasolla, eikä ko. kunta nosta maksamaansa yksityisen hoidon tuen kuntalisää tai nosta palvelusetelin arvoa, muuttuu yksityinen varhaiskasvatus jatkossa perheille suhteessa kalliimmaksi kunnalliseen varhaiskasvatukseen verrattuna. Vaarana on, että kaikkien perheiden mahdollisuudet käyttää yksityisiä varhaiskasvatuspalveluja kaventuvat entisestään ja varhaiskasvatuspalvelut eriytyvät nykyisestäään.

Lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena

Lastensuojelun Keskusliitto korostaa, että lapsia ja lapsiperheitä koskevien päätösten vaikutukset tulee arvioida kokonaisuutena. Varhaiskasvatuspalvelut ovat vain yksi, vaikkakin keskeinen, toimintakokonaisuus pikkulapsiperheiden palveluissa ja tukijärjestelmässä. Muun muassa perhevapaajärjestelmä kokonaisuudessaan vaikuttaa vanhempien päätöksiin ja valintoihin. Oma kokonaisuutensa on myös työn ja perheen yhdistämiseen liittyvät kysymykset. Tuoreen CHILDCARE-kyselyn tulosten mukaan kiivas työtahti, hankalat työajat ja matala palkkataso ovat erityisesti äideillä keskeisiä syitä lapsen kotona hoitamiseen⁸. Työelämän kehittäminen tulee nostaa nykyistä vahvemmin poliittiselle agendalle.

⁶ Esityksen mukaan perheen toisesta lapsesta maksettava maksu olisi aina enintään 50 prosenttia nuorimman lapsen kuukausimaksusta nykyisen 90 prosentin sijaan. Kustakin seuraavasta lapsesta määrättävä maksu on enintään 20 prosenttia nuorimman lapsen maksusta.

⁷ Nelihenkisellä perheellä maksun suuruuteen vaikuttavien kuukausitulojen yläraja on 5713€.

⁸ Hietämäki, Johanna ym. (2016) Varhaiskasvatus- ja lastenhoitoratkaisut yksivuotiaiden lasten perheissä. CHILDCARE-kyselytutkimuksen 2016 perustulokset. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL). Työpaperi 24/2017 http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132438/URN_ISBN_978-952-302-869-2.pdf